

ЛІНГВОСТИЛІСТИКА

УДК 070(477): 316.64

КОЛІСНИК Юрій Вікторович,
доктор наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри журналістики, реклами і
PR-технологій Черкаського
національного університету
ім. Б. Хмельницького
e-mail: kolisnykur@ukr.net

МОВНІ СТЕРЕОТИПИ РАДЯНСЬКИХ ЗМІ, ЇХНЯ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ЖУРНАЛЬНОЇ ПРЕСИ УРСР 1950–1980 РР.)

На прикладі журнальної преси УРСР досліджено вплив комуністичної лексики на формування свідомості радянських громадян, показано роль ЗМІ у вихованні “нової людини”. Дієвим засобом у цьому був лінгвогінноз, суть якого – у перманентному повторенні усталених фраз, висловів, які стереотипізували й уніфікували мислення громадян. Вирішення поставлених ідеологічних завдань досягали через пресу, яка допомагала програмувати поведінку громадян, насаджувала суспільству усталену систему цінностей, моральних імперативів та ідеалів.

До методів, котрими послуговувалися ЗМІ, належали логічні, психологічні, дезінформаційні. Значну роль у зомбуванні мас відігравала новомова, котра сприяла впровадженню тоталітарної ідеології.

Виховання в громадян морально-етичних норм поведінки слугувало ефективною стратегією державного управління, дієвим засобом перетворення індивіда на “гвинтик” комуністичної системи, усувало здатність до критичного аналізу. Перебуваючи в інформаційному полоні, особистість мимоволі виконувала запрограмовані дії. У такий спосіб регулювали перебіг соціально-економічних, політико-ідеологічних та культурно-духовних процесів, зокрема здійснювали зросійщення, денационалізацію, знищували національну пам’ять.

Ключові слова: марксистсько-ленінська ідеологія, комуністична доктрина, радянська преса, інформаційний простір, новомова, мовні стереотипи, мовні штампи, ідеологічна лексика, маніпулювання суспільною свідомістю.

Українська журналістика 1950–80 рр. – доби апогею й занепаду тоталітаризму – була своєрідною школою ідеалізації, міфізації. У ній радянське суспільство представлене у світлі добра і гуманності, таким, яким його хотіли бачити владоможці – “розвинутим” чи “завершеним”, що залежало від вимог Компартії. Виражаючи її волю, точніше інтереси партійної номенклатури, культивуючи рабську психологію під гаслами “відданості інтересам народу”, “служіння батьківщині”, журналістика широко користувалась політичною новомовою і відтворювала її доведеними до автоматизму мовними штампами, поняттями та логічно-трафаретними судженнями.

Хоча нині журналістикознавство становить окрему галузь, проте фундаментального вивчення впливу ЗМІ на свідомість мас дотепер не було. Специфіку людської свідомості, засоби її формування осмислювали дослідники різних часів і народів – від античної доби до сьогодення. На науковому рівні поняття “суспільна свідомість” утверджене наприкінці XIX сторіччя. У соціологічному плані взаємозв’язок громадської думки й суспільної свідомості розглядали Х. Арендт, Б. Берельсон, Г. Гюбнер, К. Манхейм, Г. Маркузе, Х. Ортега-і-Гассет, Г. Тард, В. Хорос, О. Шпенглер та інші, які вказували на їхнє значення в соціальних перетвореннях.

У контексті досліджуваної теми слід відзначити авторів, які так чи інакше пов’язані з вивченням політичних ідеологій і засобів масової комунікації в тоталітарному та демократичному суспільствах, зокрема Т. Адорно, З. Бжезінського, Р. Конквеста, Г. Лассуелла, Г. Маркузе, Л. Мізеса, Дж. Оруелла, Т. Петерсона, К. Поппера, Ф. Сіберта, Г. Фарбера, Г. Франке, М. Фуко, Г. Шиллера, В. Шрама та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині з’явилося чимало праць, що стосуються соціально-політичних аспектів радянського суспільства, захищено низку кандидатських і докторських дисертацій, у яких з’ясовано тоталітарну сутність радянської епохи, опубліковані окремі праці про діяльність ЗМІ в умовах демократичних перетворень українського суспільства, зокрема Г. Вартанова, В. Здоровеги, В. Іванова, В. Корнєєва, В. Кулика, В. Лизанчука, Й. Лося, О. Мелещенка, О. Мукомели, Г. Почепцова, В. Різуна, О. Чекишева, В. Шкляра та інших журналістикознавців. Хоча з погляду формування суспільної свідомості журнальну періодику УРСР цілісно не аналізовано, проте вийшли друком праці, у яких зосереджено увагу на мові ЗМІ тоталітарного періоду. Зокрема, Лариси Масенко “Українська мова у XX сторіччі: історія лінгвоциду”, Флорія Бацевича “Тоталітарний політичний дискурс: когнітивно-риторичні та комунікативно-мовні ознаки”, Оксани Калиновської “Лексична сполучуваність у мові тоталітарного режиму”, Андрія Романенка “Радянська словесна культура: образ риторика”, Наталії Купини “Тоталітарна мова” та ін. Незважаючи на широкий спектр наукового розгляду цієї теми, більшість дослідників акцентували увагу лише на окремих аспектах впливу радянських ЗМІ на свідомість мас. Глибоких досліджень мови та ролі журнальної преси у формуванні суспільної свідомості дотепер не було.

Мета статті – з’ясувати специфіку й основні тенденції журнальної преси УРСР, окреслити її місце у формуванні свідомості громадян через насаджування марксистсько-ленінської ідеології, мовних штампів, стереотипів, радянської новомови.

Основні результати дослідження. З утвердженням радянської періодики, для якої характерні своя тематична палітра, мовностилістичні особливості, відбувався невід’ємний процес “...квазікомунікації, розповсюдження стереотипних “плакатних” образів, тематичних, мовних, композиційних штампів, збіднення мови...” [5, с. 29]. Як зазначає дослідниця української преси Ірина Герман, уже на зорі радянської влади в пресі УРСР стали рідковживаними слова “*милосердя, мудрість, радість, добро, співчуття, кохання, благочестя*”; зовсім іншого стилістичного забарвлення набувають лексеми: *Бог, Біблія, віра, церква, релігія*” [2].

Через мовні засоби, зокрема й лексику журнальної періодики, тоталітарний режим насаджував русифікацію, викорінював національні ідеали, культивував покору, поширював партійну міфотворчість.

У той же час народ намагався зберегти свої цінності й інтереси, убоління й уподобання, яким жив звично й одвічно. Ніхто не наголошував, що він “*герой праці*”, “*орденоносець*”, “*переможець*”, не говорив: “*я комуніст*”, “*бойовий захисник інтересів партії*”, “*я вирощуватиму рекордні врожаї*” тощо, але з трибун, у передовицях, доповідях, статтях, картинах активно впроваджували комуністичний “новояз”, відтак вкладали в уста людей і нескінченно повторювали. Відбувалася гіпнотизація людської свідомості.

Дослідники новоязу радянської тоталітарної журналістики часто обмежуються лише використанням окремих номінацій: *“радянська країна”, “країна рад”, “комуністичний”, “радянський”* тощо. Ведучи мову про організаційний вплив на суспільну свідомість новоязу, слід було б говорити не про окремі слова та словосполучення, які заповнили мову, – *“соціалізм”, “комунізм”, “марксизм-ленінізм”, “вірність партії”*, а про типові словесні блоки, якими змушували послуговуватися журнальну періодику. Хоч би й такі: *“Трудящі Української РСР під керівництвом КППС і її бойового загону – Комуністичної партії України – свято виконують свій найвищий патріотичний і інтернаціональний обов’язок – самовідданою працею всемірно зміцнюють економічну та оборонну могутність нашої соціалістичної Батьківщини, дружбу і найтісніше співробітництво з великим російським народом, всіма народами СРСР і країн соціалістичної співдружності, успішно будують комунізм”, “Дороговказом для радянського народу по шляху до комунізму є безсмертне марксистсько-ленінське вчення, мудре керівництво ленінської партії”, “Важливими подіями в політичному і духовному житті республіки, як і всієї країни, був вихід у світ творів Л. І. Брежнєва: “Мала Земля”, “Відродження” і “Цілина”. Названі праці Брежнєва є великим вкладом у марксистсько-ленінську теорію і практику соціалістичного та комуністичного будівництва”, “Важливим підсумком великих соціальних зрушень, які відбулись у житті нашого народу, є радянський, соціалістичний спосіб життя”, “Комуністична партія виступає як організуюче ядро всієї політичної системи нашої держави, як колективний розум усього радянського народу”*.

Свідомо наводимо приклади лінгвогіпнотизуючих вербальних конструкцій, що багаторазово повторювала преса. Під тотальним ідеологічним пресингом, який щільно заповнив інформаційний простір, постійно жили наші громадяни. Ідеологічні складники зцементовано настільки надійно, що не знайдеш ні шпаринки для альтернативного мислення чи самостійного аналізу дійсності. Ці та їм подібні висловлювання бачимо в *“Українському історичному журналі”, “Віснику Академії наук УРСР”, у журналах “Україна”, “Вітчизна”, “Всесвіт”* та багатьох інших періодичних виданнях того часу, де використано широкий арсенал мовних засобів ідеологічного впливу на читача. Не має значення, до якого тогочасного журнального видання звертаємось, всі вони заідеологізовані по вінця. Періодика УРСР 1950–1980 років, як і вся радянська журналістика, не могла оминати цих словесних ідеологічних барикад.

Заборонивши релігію, знищивши інакодумство, Компартія максимально використовувала власну ідеологію, щоб усебічно формувати й контролювати погляди. Виконання поставленого завдання для журналістики полегшувалось тим, що людям, для *“економії мислення”*, властиво наслідувати готові штампи, поняття, погляди, звужуючи свідомість для сприймання інформації.

Усуненням альтернативних джерел інформації маніпулювання не завершували. Основною умовою ефективного програмування мислення став контроль над *“інформаційним меню”*. У будь-якій газеті чи журналі радянського періоду *“ідеологічні страви”* одні й ті ж. При розмаїтті друкованої продукції (часто змушували громадян передплачувати / купувати її примусово), якнайбільше в ній переважають одні й ті ж стереотипи, що навіюють один і той же набір основних устремлінь та бажань. Так створювали *“інформаційну пастку”*: повідомленнями про внутрішнє, міжнародне і навіть місцеве життя продукували цілковиту одноманітність думок і поглядів. Через відсутність альтернативних поглядів стереотипні твердження ставали рушіями поведінки громадян, їхніми світоглядними першоосновами.

Важливим чинником ідеологізації населення було нескінченне повторення опорних понять – прописних істин марксизму-ленінізму, а тому їх годі було не запам’ятати, вони ставали ідеологічною канвою, керівництвом для оцінок та дій. Науковець Львівського національного університету ім. І. Франка Ольга Федик слушно значила, що комуністична ідеологія спиралася на *“спеціально розроблений “словник”, штучно сформований в ідеологічних кабінетах, позначений тим, що в ньому не називали речей своїми іменами.*

Наприклад: *добробут народу, краса нової людини, моральний кодекс будівника комунізму, світле майбуття, щасливе сьогодення, успішне завершення п'ятирічки, успіхи трудящих у будівництві комунізму, досягнення трудящих, переможна хода комунізму, суспільні блага, щасливе дитинство, окрилені успіхами трудящі, натхненні партією, світлі висоти комунізму, ентузіазм народу, вірність партії* і т. ін. Ці та інші найменування, які обслуговували більшовицьку московську імперію, насправді всі сукупно відображали і називали абсолютну деградацію суспільства та людини” [7, с. 78].

Старанно дозуючи правду, створюючи бажане, уявне як доцільне, об'єктивно існуюче, ЗМІ вибудовували цілий комплекс ідеологічного впливу на маси. Таким чином узвичаювали кліше *передовий досвід, правофлангові змагання, маяки п'ятирічок, видатні досягнення* та ін., виникало чимало інформаційно-політичних одиниць мобілізуючого характеру: *“Під керівництвом КПРС”, “Народ і партія єдині”, “Вперед – до комунізму”, “П'ятирічку – за чотири роки”* і багато інших. Прикрашення дійсності, творення уявного світу є типовим для зображення внутрішнього життя, успіхів і досягнень народів СРСР.

Важлива особливість, характерна для журналістики радянського періоду – безмірне вихваляння діяльності Комуністичної партії і радянського народу з одночасною забороною будь-якої критики ладу й партії. Коли ж йшлося про світ капіталу, радянські мас-медіа намагались виставити західну цивілізацію в контрастно-негативних тонах. Гостра нищівна критика капіталістичного устрою, що було для журналістської діяльності базовим політичним поняттям, як і фрази з тодішніх наукових видань: *загострення загальної кризи капіталізму, гонка озброєнь, ніщо не врятує капіталізм від економічних та соціальних потрясінь, які наближаються* та ін. Подібним ідеологічним “новоязом” по вінця переповнена журналістика України 1950–80 рр. Такий інформаційний вплив сприймали як об'єктивний, правдоподібний і єдиноправильний. Журналіст ставав заручником партійної ідеології, часто – несвідомим маніпулятором.

Перебуваючи в інформаційному полоні, громадськість мимоволі виконувала запрограмовані цілі. У такий спосіб радянське керівництво досягало партійної підконтрольності й регулювало перебіг соціально-економічних, політико-ідеологічних та культурно-духовних процесів. Людям, котрі перебували в безальтернативному масово-комунікаційному просторі, залишалося надто мало можливостей для усвідомленого вибору.

Для маніпулятивного впливу використовували також засоби “семантики і риторики” [3]. Із цією ж метою актуалізовували “новомову”, щоб “не тільки знаковими засобами забезпечити світогляд і розумову діяльність (...), а й зробити неможливими будь-які інші спрямування думки” [1]. У цьому аспекті широко практикувалися афористичні висловлювання, гасла, рубрикації, стереотипні ідеологічні штампи тощо.

Українська дослідниця Ольга Федик справедливо зазначила: “Неадекватні номінації створювали психологічні бар'єри між людьми, формували неправдиве неправильне уявлення про суспільство та саму людину. Комуністичний новояз, як його називав англійський письменник Орвел [4], зашифрував не тільки правду про дійсність, але й наше минуле. Історія України була повністю атрофована і цілком вилучена з національної свідомості, що віддалило нашу націю від духовних джерел, позбавило її спадкоємності щодо національної ідеї, спричинило своєрідні провалля між поколіннями” [7, с. 80–81].

Радянські ЗМІ досягали заангажованості свідомості послідовно через інформаційне програмування. Особливо це помітно в політично обрамлених журнальних публікаціях, зокрема культурницького спрямування. Нерідко поодинокий факт стає відправним для упереджених висновків. Часто повторювані фрази типу: *загниваючий капіталізм, відмираючий клас, буржуазна культура, буржуазний націоналізм* та інші ідеологічні кліше набувають надмірного емоційного забарвлення. У їхньому контексті вибудовували й структуру публікацій.

За десятиріччя радянської влади видозмінився менталітет громадян СРСР, сформувалося їхнє заангажоване мислення й відпала потреба в жорсткому контролі.

Широкі верстви звикли думати стереотипами партійно-радянських ЗМІ. Приміром, що *Л. Брежнєв – мудрий політик і державний діяч, Генеральний секретар ЦК КПРС і тричі Герой Радянського Союзу, Герой Соціалістичної праці і невтомний борець за мир; автор визначних праць: “Мала земля”, “Відродження”, “Цілина”...* Гіперболізація ролі “вождя” свідчить про повернення культу особи, критикувати який боялися. До культового возвеличування прилучалася, звичайно, і журналістика. Індивід втрачав внутрішній самоаналіз, його підміняла тиранія “логічних доведень” пропонованої інформації.

Тематика багатьох журнальних матеріалів засвідчує інерційну заангажованість у висвітленні багатьох питань. Низка публікацій 1986 року ще рясніє багатьма вкрапленнями марксистсько-ленінської ідеології. Відхід журнальних видань від компартійних шаблонів мислення розпочинається приблизно в 1987 році. Проходить болісно, суперечливо, завершуючись у середині 1988-го.

Неминучий плін часу, перебіг історичних подій поступово усувають помилкові ідеї, віддаючи перевагу справжній істині (хоча це й непросто). Вона не може бути одержана “іншим шляхом, окрім боротьби всіх ідей – істинних чи облудних, нісенітних або розумних. Лише з ось цієї суміші походить звичайний розум, здатність розрізнати добро й зло, людина навчається обирати одні ідеї та відкидати інші” [6, с. 7–8].

Тоталітарні режими рано чи пізно закінчують своє існування крахом. Із відходом радянської політичної системи без співчуття й жалю відмерло й надумане, облудне слово марксистсько-ленінської ідеології, хоча частина громадян досі перебуває в полоні комуністичної свідомості. Жорстке ідеологічне втручання, постійний контроль, диктаторське керівництво призвели до зубожіло-догматизованого мислення й закріплення творчості. Історичний урок журналістики минулого переконує, що нав’язування розуміння, а не забезпечення сприйняття об’єктивних реалій і тенденцій суспільного розвитку є примарним. А тому сучасні мас-медіа не повинні насаджувати свого бачення, а створювати широкий інформаційний простір.

Пропонована публікація допомагає переосмисленню журналістського процесу минулого й сьогодення, відтак сприяє побудові новітньої української преси на засадах демократизму.

Список використаної літератури

1. Вовк А. Політичний міт / Анна Вовк // www.ji.lviv.ua/n30texts/vovk.htm. – 2016. – 9 лип.
2. Герман І. Мовностилістичні особливості періодичної преси Запоріжжя 20-х років: основні шляхи вдосконалення літературних норм та стилю / Ірина Герман // <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1052>. – 2017. – 27 серп.
3. Кара-Мурза С. Манипуляция сознанием / Сергей Кара-Мурза // www.kara-murza.ru/books/manipul/manipul49.htm#hdr_72. – 2016. – 1 лип.
4. Оруэлл Д. 1984 / Джордж Оруэлл // <http://lib.canmos.ru/getfile.php?file=1247>. – 2015. – 31 авг.
5. Потятиник Б. Тоталітарна журналістика: Текст лекцій / Борис Потятиник. – Львів : Ред.-вид. відділ, 1991. – 80 с.
6. Робеспьер М. Речь о свободе печати, произнесенная в Якобинском клубе 11 мая 1794 года и повторенная в Национальном собрании 22 августа того же года / Максимильтен Робеспьер. – М.: Изд. В. М. Саблина. 1906. – 16 с.
7. Федик Ольга. Мова як духовний адекват світу (дійсності) / Ольга Федик. – Львів : Місіонер, 2000. – 300 с.

References

1. Vovk, A. (2016) Politychnyi mit // www.ji.lviv.ua/n30texts/vovk.htm. – 9.07.2016 (in Ukr.).
2. Herman, I. (2017) Movnostylistychni osoblyvosti periodychnoi presy Zaporizhzhia 20-kh rokiv: osnovni shliakhy vdoskonalennia literaturnykh norm ta styliu / Iryna Herman // <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1052>. – 27.08.2017 (in Ukr.)
3. Kara-Murza, S. (2016) Manipuliatsiia soznanyem // www.kara-murza.ru/books/manipul/manipul49.htm#hdr_72. – 1.07.2016 (in Russ.)
4. Oruell, D. 1984 (2015) / Dzhordzh Oruell // <http://lib.canmos.ru/getfile.php?file=1247>. – 31.08.2015.
5. Potiatynik, B. (1991) Totalitarna zhurnalistyka: Tekst lektsii. Lviv: Red.-vyd. viddil (in Ukr.)
6. Robesper, M. (1906) Rech o svobode pechaty, proyznesennaia v Yakobynskom klube 11 maia 1794 hoda u povtorenniaia v Natsyonalnom sobranii 22 avhusta toho zhe hoda. M.: V. M. Sablyna (in Russ.)
7. Fedyk, O. (2000) Mova yak dukhovnyi adekvat svitu (diisnosti). Lviv: Misioner (in Ukr.)

KOLISNYK Yuriy Viktorovich,

Ph. D. in Social Communications Professor of Bokhdan Khmelnytsky Chercassy National University Chercassy, Ukraine

e-mail: kolisnykur@ukr.net

**LANGUAGE STEREOTYPES OF THE SOVIET MASS MEDIA, THEIR ROLE IN
FORMING PUBLIC CONSCIOUSNESS (ON THE BASIS
OF THE UKRAINIAN SOVIET SOCIAL REPUBLIC'S MAGAZINES IN 1950–1980)**

Introduction. *Press of the former Soviet Union is proved to have been greatly influenced by the authorities. They control all the stages of preparation material, used strict political censorship. One of the impact methods was a linguohypnosis. It implied permanent repetition of the set phrases and expressions which made the citizens' thinking unique. The Soviet press helped to programme people's behaviour, implanted the systems of the set values, ideals and moral imperatives.*

The purpose of the article is to explore the lexis of the newly formed language used by the Soviet press as well as to determine its most frequent items. Among the applied scientific methods there are the following: context analysis, selectional option, comparative analysis of the words and word-combinations.

Results. *The press of the Ukrainian Soviet Socialist Republic had its characteristic features, a range of topics, language and stylistic peculiarities. The words like "mercy, wisdom, joy, good, compassion, love, pietism were seldom used; mass media attributed a different stylistical colouring to the words: God, Bible, faith, church, religion". By language means totalitarian regime implanted russification, destroyed the national ideals, cultivated obedience, and spread the party myth-making. Meanwhile the Ukrainian people tried to preserve its values, interests and likings. Nobody named oneself to be a hero or a winner, but many articles and reports provided with communism new language repeating it many times. That was the hypnosis of the human consciousness.*

The USSR citizens lived under total ideological pressure which was multiply repeated by the press. Having prohibited religion and destroyed different way of thinking the Communist party used its own ideology to the greatest extent to make total formation and control.

Doing the put task for journalism was simplified by the fact that people were eager to resemble the ready made stamps, nations and views for the thought economy.

The main condition of the efficient thought programming was the control of the "information menu."

There was a great variety of the printed production, and citizens were often made to subscribe some newspapers and magazines. Still the same stereotypes prevail in them.

An important factor of the population's ideologization was endless repetition of the basic concepts which were the main truths of the Marxism and Leninism. Thus they could not help being remembered, becoming an ideological canvas and criteria for evaluations and actions.

The Communism ideology was supported by the specially created vocabulary, artificially made in the ideological offices. Its characteristic feature was giving no true names to the things. The following examples were quite common: people's welfare, a new human's beauty, Communism builder's morals, light future, happy present days, successful completeness of the 5-year plan, workers' success in building Communism, workers' achievements, winning movement of the Communism, social conveniences, happy childhood, inspired by the party, etc.

Making desired and imaginable as proper and existing, mass media built the whole complex of the mass ideological influence. Thus a number of cliches became common, among them one can name such as "advanced experience", "right flank competitions", "signals of the 5 year plans", "prominent achievement". Many informational and political items got mobilization character, like "under the management of the Communist party", "People and the party are united", "Forward to the communism!"

Originality. *In spite of the wide range of scientific research in the field, the majority of the scholars emphasized only separate aspects of the Soviet mass media impact on the public consciousness. Up to now no profound researches on the mentioned theme have been fixed in scientific publishing.*

Conclusion. *The deep analysis of the Soviet press in 1950-1980 proved that manipulation had been widely used in the Soviet journalism. Its main purpose was to realize the Communist party's main policy and its leaders' plans. An influential means of population ideologization was constant spreading of the basic concepts – fundamental maxims of the Marxism-Leninism.*

Today's journalism should take into consideration the past experience and draw the necessary conclusions. They are: no mind imposing is allowed and anything made by force is not readily accepted by human consciousness. That is why current mass media mustn't implant their point of view and do the opposite – to create a wide information space.

Key words: *communist society, marx-lenin ideology, communist doctrine, soviet press, information space, totalitarian methods of informing, language-ideological stereotypes, outer control of the mass-media, manipulation of the public consciousness.*

Надійшла до редакції 14.09.17

Прийнято до друку 18.10.17

УДК 811. 161. 2'36 (045)

ЗАЙЦЕВА Олена Миколаївна,
аспірантка кафедри української філології
та славістики Київського національного
лінгвістичного університету
e-mail: helenzaitseva@i.ua

АКТИВІЗАЦІЯ ВАРІАНТНИХ ФОРМ СЛОВОЗМІНИ ІМЕННИКІВ ТА ЧИСЛІВНИКІВ У СУЧАСНОМУ ТЕЛЕМЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

У статті проаналізовано найпоширеніші сучасні тенденції вживання словозмінних форм іменників та числівників у сучасному телемедійному дискурсі, виявлено активізацію вживання варіантних вторинних форм зазначених іменних частин мови. У ході дослідження з'ясовано, що мовці сучасного ефірного мовлення обирають переважно вторинні паралельні форми словозмінної парадигми іменників чоловічого роду II відміни однини. У словозмінній парадигмі числівників, що реалізовані в мовленні тележурналістів українських каналів, відстежено тенденцію на користь вибору вторинних паралельних флексій у формі давального відмінка, у формі орудного відмінка та з прийменником у формі місцевого відмінка. Спостережено, що носії телевізійного професійного мовлення свідомо вживають відмінкові форми виразніші, оригінальніші та такі, що відповідають автохтонним ознакам української мови.

Ключові слова: *варіантні форми; паралельні флексії; відмінкові форми іменників; відмінкові форми числівників; словозміна; словозмінна парадигма форми давального відмінка; форми орудного відмінка; форми місцевого відмінка; сучасне українське телемовлення.*

Постановка проблеми. Мова сучасного українського телевізійного дискурсу перебуває нині в стані динамічних змін і хитання в межах як прескриптивної, так і дескриптивної морфологічної норми. Це призводить до вільного вибору мовцями тих чи тих варіантних мовних форм, що, безумовно, спричинено загальною демократизацією суспільства. В українському телевізійному мовленні варіантність поширена чи не найбільше на рівні граматики, у межах словозмінної парадигми, особливо це помітно в іменниках і подекуди в числівниках. Уважаємо за доцільне звернути увагу на активізацію вживання варіантних відмінкових форм у парадигмі іменника та числівника сучасного українського телемовлення, оскільки саме зараз під впливом суспільних зрушень у носіїв мови формується новий мовний смак, мовні вподобання, які в подальшому можуть спричинити й зміни норм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема активізації варіантних словозмінних форм іменників та числівників (а також інших частин мови) на межі XX і XXI століть неодноразово викликала наукове зацікавлення в дослідників граматичної системи української мови. Серед них найбільш виразними є праці І. Г. Матвіяса, який упродовж тривалого часу досліджував іменникові варіанти в українській мові, а також взаємодію західного й східного варіантів української літературної мови [1]; З. О. Валюх, яка ґрунтовно досліджує системні парадигматичні відношення на морфологічному (словозмінному та словотвірному) рівні [2]; В. О. Юносової, яка вивчала варіантність відмінкових закінчень іменників сучасної української мови [3]; Л. М. Колібаби, Т. А. Коць – дослідження варіантності відмінкових закінчень іменників на тлі морфологічних норм української літературної мови, зокрема й висвітлення цього явища в